

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 47.

Lýsingarprisur fyri petittreglur: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísnum.

Tírsdag hin 21. novembir 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið — Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, breiðsavnarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Grind.

Í seinasta blaði okkara stendur ein frágreiðing frá seinastu lótingssetu um ymiskar grindaspurningar.

»Før fik Landet den halve part, den anden til Mændene gik«. Soleiðis stendur í »Grinda-vísuni«, sum amtmáðurin Pley-en yrkti. — Í hansara tíð var hetta umskift og landið fekk »bara« ein tridring; men hesin tridringur verður av teim nógvu Føroyingum hildin at vera ov mikil, ella rættari: teir tveir tridringarnar halda víð vera ov lítið til fólk, sum hefur alt arbeiðið av grindini. —

Mest er tað jarðahvalurin, ið fyri teim flestu stendur sum ein stórir órættur, tað hann eisini er. Men alt skal siggast í samanburð við tíð og viðurskifti, og tað skal jarðahvalurin eisini. Í eini tíð, tá jörðin var alt í Føroyum, og bóndin var einasti maður, ið nakran rætt hevði her á landi, er tað sjálvsagt, at hann, ið jörðina hevði í hond, jarðeigarin, eisini hevði ein ómissiligan rætt til alt tað, sum kom upp av sjónum, hval og fisk. At hann eisini hevði allan rættin til fuglin var sjálvsagt, tí hann búið jó í björgunum, og tey átti bóndin, jarðeigarin. Lóg er lóg, og lóg skal haldað, men lóg kann broytast, og lóg skal broytast, tá hon er óhóskandi ella skaðilig, og vit her eru enn so góðir socialistar, at vit siga hetta, vit siga ikki, at um ein lóg hevur hundadráir av árum á baki, má hon standa við makt.

Eina ferð var tað so, og tað er ikki so langt síðan, at eingin hevði loyvi at eiga bát uttan bóndin, men henda lóg er tibetur ikki galdandi nú. Men jarðahvalsrættindin stendur við enn, og henda lóg má broytast og tað skjótt! — Teir, ið jarðahvalsrættindini hava, krækja seg til henda rætt, og teir siga, at hann hevur heimild í grundlógini sum mótmælis, at rættur kann takast frá nokrum. Men hvussu ofta hevur ikki ein rættur, ella órættur verið tikin frá monnum, sum hava haft hann? Og gekkst ikki betur, er broytan av grundlógini fyrr fingin í lag. —

At teir sum eiga björgini, hava rætt til tann fuglin, ið har byggir, so ikki ein og hvør kann fara út at ræna hvørt livandi, har býr, er rætt á sama hátt, sum tað er rætt, at hann eiga seyðin, í haganum gongur, men at eigarin av jörðini eigir djórini, ið svimja í havinum, er bæði syrgjuligt og láturligt at hugsa sær. —

Hevði enn tá grindin gingið á heimabeiti og verið lívgað við

mati av jarðeigarinum, var tó ein meining í, at teir áttu hana ella ein part av henni. Men at jarðeigarin t. d. í Miðvági ella Vestmanna til sína jörð eiga ein stóran part av tí grind, sum Sandingar ella Velbastaðmenn og Havnarmenn reka teimum inn á land, er órt! — Allir, vita vit, vilja ganga við til at rinda endurgjald til jarðeigararnar fyri tann skaða, sum í drindadrápi kemur uppá teirra jörð ella fruktir, tað er sjálvsagt. Men at eg ella tú skal fáa jarðahvalspart norðuri í Sundum, um vit eiga ein gyllin í jörð har, langt frá sjónum og støðni, har grindin verður dripin, er hópuleyst. —

Eini so gomul rættindi, um tey so hundadráir ferðir eru fest í foroldaðari lóg, mugu kann takast av uttan grundlógarbroyting og uttan endurgjald, vert at nevna í hvussu er.

Hetta mál hevur verið meir enn einuferð á tingi, men einki hava okkara valda menn fingið gjørt við tað, og hví? Men nú er tíðin inni at fáa hetta óskil broytt, tí tað hevur sett so nógv ílt blóð, at ikki má bíðast longur!

Hetta er eitt mál fyri okkara partamenn, socialdemokratarnar á tingi at bera fram, og vit lova teimum, at teir skulu fáa eina »adressu« við sær frá stórum parti av Føroya fólki. —

Tá grindamálini vóru frammi á tingi í summar, fannst harra O. Fr. Joensen at tí »óskili«, at uttanbíggjarmenn (ella fólk) fáa meiri grind enn aðrir. Vit hugsa, at hetta er skeið, tað hongur ikki soleiðis saman við hesum, sum sagt varð, og tað veit ivaleyst harra O. Fr. Joensen. — Gamalt hevur verið í Føroyum, at tá onkur dreinum pláss, sum liggur uttanfyri t. d. Vága-ella Sandoyar grindadistíkt, er og ferðast í Vágum ella í Sandoy, og grind kemur har, fær hann triggjar partar. Hetta er ein háttur at vísa blóðskap móti hesum ókunnum fólki. Er til domis harra Joensen ella ein annar Klakksvíksingur og ferðast í Sandoy, og grind kemur har, verður honum vístur tann blóðskapur, at hann fær triggjar partar. Tað sama er ivaleyst síður í Klakksvík, um t. d. ein maður úr Sandoy er staddur har, og grind kemur. — At hesin síður er broyttur í Suðuroy, »vita vit, tað hendi í O. Effersoes tíð, men tað hindrar ikki, at »Smirile« kemur fullur av fólki úr Suðuroy til Sandoyar, tá grind er har, og tey øll fáa triggjar partar.

Funnist varð harðliga at avgerini um, at alt grindakeyp skal rindast »kontant« — peng-

arnir í hondina. Fara vit at hyggja at hesum, so hevur tað sanniliga eina sera góða síðu — kann henda meir enn eina, — Tað var verið so í Føroyum, at ómøguligt var fyri ein fátækur mann, ja næstan fyri øll, at keypa grind; tí soleiðis stóðu menn og bjóðaðu hana upp: 20—30—40—50—60 krónur og meira fyri skinnið! Tað kundu teir troystiga gera, tí peningurin skuldi ikki rindast í hondina, og kundi hann ongantíð rindast, varð sýslumaðurin við sviðan. — Síðan avgjort er, at rindast skal »kontant«, hoyrist nokk ikki stórt um okurprisir — tvørtur ímóti.

Kann vera, at ein fátækur maður fer so berur frá húsum, at hann ikki fær keypt sær ein bítigan grindabita, men betur er, at hann ikki fær annað heimaftur við sær enn grindapartin, enn at hann er so orur, at keypa grind fyri 60 kr. skinnið. Nú verður sjaldan farið so bráðliga avstað í grind, at maður ikki fær umrátt seg og fingið sær eitt sindur av peningi við, nóg nógv til at keypa eitt skinn ella bæði tvey, tá tey fáast fyri ein ringan ting ímóti okurprisum fyrr. —

Fyrr í tíðini, tá farið varð í grind í smáum bátum, varð hvør hvalur sjálvsagt uppskorin, men nú teir fara við teim stóru motorbátunum — heilum skipum — verða hvalirnar tiknir heilir umborð og koyrdir í lastina so sum teir eru tiknir av sandinum. Óopnaðir — í hvussu er við øllum gornum — liggja teir í lastini og á dekkinum, aftaná at teir fyrst hava ligið leingi á sandinum ella á støðni, og hetta fáa fólk til partar! Komdi oman á stóð, tá henda forða grind er lögð upp á land, og sigið so, um til ikki halda, at betri var, um hon varð liggjandi har, hon lá, istaðin fyri at vera ferd tann langa veg. So rotin er hon, at ikki er komandi oman at sjónum fyri ringum royki!

Tey, sum heima sita og ikki hava verið í grind og haft nakað arbeiði har, kunnu halda munn, tey hava einki at krækja, men gomul lóg tilsyngur teimum heima partar, og sum »Danimeya« segði: »gott er at fáa ferskað tonnina«.

At lata Guds gávur fara soleiðis til spillis, sum nú ofta hendir, tá grindin liggur og grotnar, og hon kundi verið betri viðfarin, er ikki rætt, betri var um hon kom onkrum at gagni.

Alt tað ið eitur grindalóg, kundi ivaleyst trøngt til broyting, men ikki er tað nóg mikið broytta lógir. Okkara egna

hugsan treingir á so mangan hátt eisini til at verða broytt.

Hámarksvirði.

Nakað herfyri skrivaði »Dimmalætting«, at ríkisstýrið vil nýða Føroyingar at áleggja toll á neyðsynjarvørur. Hetta hóskandi illa fyri eitt socialdemokratiskt ríkisstýri, ólika vóru ikki sambandsmenn, teir sýttu fyri at áleggja tollin. Samstundis hogdi »Dimmal.« í »Tingakross«, tí hann gav ríkisstýrinum viðhald. Nøkur orð av Hørup hevði »Dimmal.« á lofti, og segði hon, at »Krossur« fyrr plagdi at nýta hesi orð, men nú hóskaðu tey illa fyri »Tingakross«.

Nú fellur tað ikki okkum javnaðarmonnum inn at taka lut í stríðnum millum »Tingakross« og »Dimmalætting«; men tá ið »Dimmalætting« ella eitt hvat annað afturhaldsblað ger álop á tað núverandi ríkisstýrið, so má viðkomandi vænta sær svar frá teim føroysku javnaðarmonnum. Nú vóni eg, at »Dimmalætting« fatar, at tað ikki var »Tingakross«, eg vildi bera í botullaka fyri, men tað vóru danskir javnaðarmenn, sum órættaðir vórðu í »Dimmalætting« av einum anonymum innsendara. »Dimmalætting« fer ógviliga skeiv, tá ið hon heldur fast við, at ríkisstýrið vil hava lótingið at áleggja toll á neyðsynjarvørur. Ríkisstýrið reður Føroyingum til at fáa lótingin innutokur á lagaligan hátt, soleiðis at tingið kann veita studning til havnir og vegir í Føroyum, t. v. s. í teim smáu plássunum, sum staturin ikki veitir studning til. »Dimmalætting« er so ógviliga sár um, at tann minnimenti her á landi skal rinda toll av neyðsynjarvørnum, tí slíkt hevur fjøldin av Føroyingum ikki ráð til. Hetta hevur »Dimmalætting« rætt í; men hví talar »Dimmalætting« einki um teir okurprisir, sum hin meiningi maður her á landi má rinda fyri neyðsynjarvørurnar? Tá ið Føroyingar rinda 50 ella 100 procent oðrvørg fyri vørurnar, so kann tað vera teim tað sama, æntin hesi procentini eru tollur, ella tey eru okurprisir. Tollurin hevði farið í kassar lótingsins; men okurpeningurin fer út av landinum í lummarnar á ymiskum kapitalistum, og vit siggja einki aftur av honum. Hevði hesin peningurin farið í tann føroyska landskassan, so kundi lótingið veitt stuðul til neyðturvulig mál her á landi, og hin minnimenti eins og rík-

maðurin kundi tá fingið virði fyri tann pening, tey høvdu rindað.

Eg nevndi sakina um kontanta lónrindan, sum í fleiri ár hevur spókt á tingi. Hon er nú viðtíkin, og vónandi verður tað eitt framstíg; men neyvan sleppa arbeiðsfólk og fiskimenn enn undan okurprisunum. Herum vil eg tó einki víst siga enn; vit vóna tað besta, men óttast fyri tí ringasta. Eftir míni áskoðan vildi hámarksvirði verði einasta og besta verja smámannsins, t. d. skuldi eingin haft rætt at roknað sær meira enn 25 procent í vinning uppá nakra vøru, tá vildi mangt sæð aðraleiðis út her á landi.

At lógin um kontanta lónrindan fór at verða eitt stórt framstíg, hevði eg allíð væntað; men øðrvísi meina onnur um hetta mál. Eg kom t. d. nú ein dagin á tal við ein arbeiðsmann í eini stórar bygd, og talan fall um hesi viðurskifti. Eg uggaði mannin við, at nú fór tað væl at verða ein mun betri, nú ið lógin um kontanta lónrindan er komin í gildi. »Ikki haldi eg, at vit fáa eitt oyra í hondina, um so enn tú sínd lóggreinin gæva okkum heimild til at krækja peningin«, helt maðurin fyri. Eg gjørdist bilsin yvir hetta svar; men arbeiðsmaðurin helt fast við sína stóðu og greiddi mær frá, hvussu hansara áskoðan er. »Jú,« sigur hann, »vit kunna óivað fara til keypmannin og siga við hann, at vit krækja okkara lón, tí lógin sigur, at vit hava henda rætt, og væl kann vera, at vit fáa peningin í hondina; men so verða vit arbeiðsleysir frá tí degi av; tí keypmaðurin sigur, at hann hevur ikki brúk fyri mær og mínum likum.« Orðatakið sigur, at »tað er ring rotta, ið bert eigur eina holu«, og óivað er tað ein ringur keypmaður, sum ikki veit ráð móti øllum óráðum. Tí er tað ikki nokk, at vit hava fingið lóg um kontanta lónrindan; tí peningurin er enn torforur at fáa hendur á, og flest allir arbeiðsmenn eru enn bundnir at keypa, har teir arbeiða. Ein ella annar vil kanska siga, at tað er skeið at taka pening út, har ein hevur arbeiði, og keypa aðrastaðni fyri peningin. Hetta kann vera ógviliga rætt; men slíkt skal vera fritt fyri ein og hvønn at gera, sum hann finnur fyri gott. Kann arbeiðsgevarin fáa arbeiðararnar at keypa vørur frá sær, so hevur hann rætt til tess, og kanska fyrsta rætt, men prísurin á hansara vorum má ikki liggja 20 ella 30 procent hægri enn aðrastaðni; tí tá missur arbeiðs-